

AKCJA „MASZ PRAWO”

ZBIÓR PRAW OSÓB REPRESJONOWANYCH

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ
KOMISJA ŚCIGANIA ZBRODNI PRZECIWKO NARODOWI POLSKIEMU
ADWOKATURA POLSKA

AKCJA „MASZ PRAWO”

ZBIÓR PRAW OSÓB REPRESJONOWANYCH

Warszawa 2014

opracowanie: Bogusław Czerwiński, Maciej Łuczak; **redakcja:** Małgorzata Strasz; **korekta:** Magdalena Baj; **redakcja techniczna:** Wojciech Czaplicki; **projekt graficzny:** Sylwia Szafrąńska; **skład:** Marcin Koc; **druk:** Drukarnia Legra Sp. z o.o., ul. Albatrosów 10c, 30-716 Kraków; **ISBN:** 978-83-7629-635-7; © Copyright by Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, 2014

Szanowni Państwo!

Akcja „Masz Prawo” została przygotowana wspólnie przez Instytut Pamięci Narodowej – Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu oraz Naczelną Radę Adwokacką. Jej celem jest szeroko rozumiana pomoc prawna, udzielana osobom represjonowanym w czasach komunistycznej dyktatury. W oczywisty sposób wynika ona z zapisanej w ustawie o IPN „powinności zadośćuczynienia wszystkim pokrzywdzonym przez państwo łamiące prawa człowieka”, nawiązuje również do chlubnej historii Adwokatury Polskiej.

Podczas akcji „Masz Prawo” chcemy stworzyć ogólnopolską sieć punktów konsultacji dla osób represjonowanych, gdzie będzie można uzyskać fachowe porady, wyczerpujące informacje prawne, wzory pism i wniosków, a także profesjonalne wsparcie procesowe ze strony prawników. We wszystkich oddziałach i delegaturach Instytutu Pamięci Narodowej zostaną uruchomione cotygodniowe dyżury prokuratorów IPN, którzy nie tylko będą przekazywali stosowne informacje, ale również, jeśli tylko będzie to możliwe, brali udział w toczących się już sprawach lub inicjowali nowe postępowania.

W szczególnie uzasadnionych przypadkach, gdy sprawa będzie wymagała udziału pełnomocnika procesowego, a ciężka sytuacja materialna represjonowanego nie pozwoli na opłacenie przez niego pomocy prawnej, prokuratorzy IPN – za pośrednictwem Naczelnej Rady Adwokackiej – będą umożliwiali takim osobom kontakt z adwokatami świadczącymi swoje usługi *pro publico bono*.

Akcja „Masz Prawo” wpisuje się w obchody 25. rocznicy upadku komunizmu w Polsce, ale oprócz wymowy historycznej i symbolicznej zawiera w sobie konkretne i pożyteczne społecznie działania, polegające na pomocy tym wszystkim, którym należy się wdzięczność za odzyskaną wolność. Szczególnie tym osobom, które dziś są często bezimienne i zapomniane, pozbawione należytego wsparcia i opieki ze strony państwa.

dr Łukasz Kamiński
Prezes Instytutu Pamięci Narodowej

adw. Andrzej Zwara
Prezes Naczelnej Rady Adwokackiej

Jaką pomoc można otrzymać od prokuratora IPN?

Jak głosi preambuła do ustawy o IPN, do podstawowych zadań Instytutu Pamięci Narodowej należy „powinność zadośćuczynienia wszystkim pokrzywdzonym przez państwo łamiące prawa człowieka”. Dochodzenie przez osoby represjonowane w okresie PRL przynależnych im uprawnień, będących wyrazem pamięci oraz uznania dla ich walki o wolną i demokratyczną Polskę, nie jest zazwyczaj rzeczą prostą i łatwą. Wymaga bowiem wiedzy prawniczej, zdobywania dowodów dokumentujących stosowane represje, a także determinacji w prowadzeniu postępowań administracyjnych i sądowych. Dlatego IPN pragnie w większym niż dotychczas zakresie służyć pomocą wszystkim pokrzywdzonym przez państwo komunistyczne. Prokuratorzy pionu śledczego IPN nie tylko ścigają komunistycznych zbrodniarzy, ale także mają pomagać ofiarom tych przestępstw. Każdy represjonowany ma więc możliwość uzyskania od prokuratora pionu śledczego IPN wyczerpującej informacji o uprawnieniach przysługujących mu z tytułu doznanych represji oraz faktu popełnienia na jego szkodę zbrodni komunistycznej. Zadaniem prokuratora jest w tym przypadku podjęcie działań zmierzających do uzyskania dla pokrzywdzonego należnego mu zadośćuczynienia za doznane krzywdy.

Udając się do prokuratora Instytutu Pamięci Narodowej, otrzymają Państwo:

- wyczerpujące informacje prawne,
- fachowe porady,
- wzory pism i wniosków,
- pomoc w przygotowaniu pism procesowych,
- możliwość przystąpienia prokuratora do toczącego się postępowania,
- możliwość wytoczenia sprawy przez prokuratora.

Prokuratorzy pionu śledczego IPN deklarują swoją otwartość i pomoc. Należy jednak pamiętać, że podejmowanie działań

w konkretnym postępowaniu oraz sposób i forma tego zaangażowania zależą od samodzielnej decyzji prokuratora. Jest to bowiem uzależnione od oceny stanu faktycznego i prawnego konkretnej sprawy. Warunkiem podjęcia sprawy jest uznanie, że wymaga tego ochrona praworządności, interesu społecznego, własności lub praw obywateli; jednocześnie musi być uwzględniona zasada bezstronności i równego traktowania wszystkich obywateli.

Prosimy wszystkie osoby, które chcą uzyskać szczegółowe informacje o przysługujących im uprawnieniach lub za pośrednictwem prokuratorów pionu śledczego IPN zainicjować konkretne działania prawne, o zwracanie się do wyznaczonych prokuratorów w Oddziałowych Komisjach Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu oraz w niektórych delegaturach. Dane adresowe wraz z numerami telefonów, a także nazwiska prokuratorów mogących udzielić pomocy w opisanych powyżej sprawach zostały umieszczone na końcu niniejszego opracowania.

Jaką pomoc można otrzymać od adwokata?

Prokuratorzy IPN są uprawnieni do występowania przed sądem lub urzędem administracji państwowej tylko w określonych sprawach, nie w każdym więc przypadku mogą udzielić pomocy prawnej. Wówczas – pod warunkiem stwierdzenia uzasadnionych i udokumentowanych roszczeń – osoba represjonowana będzie mogła uzyskać profesjonalne wsparcie procesowe ze strony adwokata działającego *pro publico bono*. Dotyczy to jednak wyłącznie osób, które znajdują się w trudnej sytuacji finansowej i mogą to w stosowny sposób wykazać.

Uzyskanie tego rodzaju pomocy prawnej będzie się odbywało za pośrednictwem prokuratora IPN. Przekáže on Państwu wniosek o udzielenie pomocy w danej sprawie przedstawicielowi Naczelnej Rady Adwokackiej, ten zaś powiadomi osobę zainteresowaną o konkretnym adwokacie, który nieodpłatnie poprowadzi sprawę w wymaganym miejscu Polski.

Pełnomocnik Naczelnej Rady Adwokackiej dysponuje listą adwokatów działających przy Okręgowych Radach Adwokackich w całym kraju, którzy uczestniczą w akcji „Masz Prawo”.

Jakie akty prawne zawierają uregulowania dotyczące osób represjonowanych?

W celu ustalenia, czy danej osobie represjonowanej przysługują określone uprawnienia, konieczne jest znalezienie aktu prawnego, który reguluje dany zakres spraw.

Dz.U. 1997, nr 88, poz. 553
z późn. zm.

Dz.U. 1997, nr 89, poz. 555
z późn. zm.

Dz.U. 2007, nr 63, poz. 424
z późn. zm.

Dz.U. 1991, nr 34, poz. 149
z późn. zm.

1. Prawa osób, które w okresie PRL ucierpiały z powodu swej działalności niepodległościowej, zostały określone w szczególności w następujących ustawach:
 - kodeks karny z 6 czerwca 1997 r. (Dz.U. 1997, nr 88, poz. 553 z późn. zm.), zwany dalej k.k.,
 - kodeks postępowania karnego z 6 czerwca 1997 r. (Dz.U. 1997, nr 89, poz. 555 z późn. zm.), zwany dalej k.p.k.,
 - ustawa z 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (tekst jednolity Dz.U. 2007, nr 63, poz. 424 z późn. zm.), zwana dalej ustawą o IPN.
2. Różnego rodzaju uprawnienia związane z możliwością unieważnienia niesprawiedliwego wyroku wydanego przez sądownictwo PRL, a także uzyskanie w związku z tym odszkodowania i zadośćuczynienia znalazły swoje miejsce w ustawie z 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz.U. 1991, nr 34, poz. 149 z późn. zm.), zwanej dalej ustawą unieważnieniową.
3. Przepisy regulujące przyznawanie różnego rodzaju świadczeń, dodatków specjalnych, zniżek w transporcie, uprawnień emerytalno-rentowych oraz zdrowotnych, a także zadośćuczynienie rodzinom ofiar niektórych wystąpień wolnościowych znajdują się w następujących ustawach:
 - ustawa z 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych

i okresu powojennego (tekst jednolity Dz.U. 2012, nr 400 z późn. zm.), zwana dalej ustawą o kombatantach,

- ustawa z 7 maja 2009 r. o zadośćuczynieniu rodzinom ofiar zbiorowych występów wolnościowych w latach 1956–1989 (Dz.U. 2009, nr 91, poz. 741 z późn. zm.), zwana dalej ustawą o zadośćuczynieniu,
- ustawa z 31 maja 1996 r. o świadczeniu pieniężnym przysługującym osobom deportowanym do pracy przymusowej oraz osadzonym w obozach pracy przez III Rzeszę i Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich (Dz.U. 1996, nr 87, poz. 395 z późn. zm.), zwana dalej ustawą o świadczeniu pieniężnym,
- ustawa z 2 września 1994 r. o świadczeniu pieniężnym i uprawnieniach przysługujących żołnierzom służby wojskowej przymusowo zatrudnionym w kopalniach węgla kamiennego, kamieniołomach, zakładach rud uranu i batalionach budowlanych (Dz.U. 2001, nr 60, poz. 622 z późn. zm.), zwana dalej ustawą o górnikach i żołnierzach.

4. Regulacje dotyczące praw emerytalnych i rentowych zostały zawarte w ustawie z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jednolity Dz.U. 2013, poz. 1440), zwanej dalej ustawą emerytalną.

W dalszej części opracowania przedstawiamy uprawnienia przysługujące osobom represjonowanym.

Interpretacja i stosowanie obowiązujących przepisów prawa zostaną przedstawione w każdym przypadku indywidualnie – podczas spotkania z prokuratorem pionu śledczego IPN, który będzie mógł też rozwiązać ewentualne wątpliwości w odniesieniu do konkretnej sytuacji.

Dz.U. 2012, nr 400 z późn. zm.

Dz.U. 2009, nr 91, poz. 741 z późn. zm.

Dz.U. 1996, nr 87, poz. 395 z późn. zm.

Dz.U. 2001, nr 60, poz. 622 z późn. zm.

Dz.U. 2013, poz. 1440

Co to są zbrodnie komunistyczne?

Zbrodniami komunistycznymi są przestępstwa popełnione przez funkcjonariuszy państwa komunistycznego (w szczególności funkcjonariuszy Milicji Obywatelskiej, Służby Bezpieczeństwa, żołnierzy Ludowego Wojska Polskiego, działaczy państwowych oraz osoby z kierownictwa PZPR, a także funkcjonariuszy

art. 2 ust. 1 zdanie drugie
ustawy o IPN

radzieckiego NKWD) w okresie od 17 września 1939 r. do 31 lipca 1990 r. (art. 2 ust. 1 zdanie pierwsze ustawy o IPN). Zaliczamy do nich m.in.:

- zabójstwo,
- znęcanie się fizyczne i psychiczne,
- bicie w toku zatrzymania,
- bezpodstawne aresztowanie i skazanie przez sąd lub kolegium do spraw wykroczeń,
- zwolnienie z pracy z przyczyn politycznych, religijnych itp.

Zbrodniami komunistycznymi są także niektóre przestępstwa przeciwko dokumentom na szkodę osób, których dotyczą (art. 2 ust. 1 zdanie drugie ustawy o IPN), np.:

- podrabianie lub przerabianie dokumentu i używanie go jako autentycznego,
- wyłudzenie poświadczenia nieprawdy lub samo poświadczenie nieprawdy w dokumencie,
- wypełnianie niezgodnie z wolą podpisanego blankietu zaopatrzonego cudzym podpisem.

Czy możliwość ścigania zbrodni komunistycznych jest ograniczona czasowo?

art. 4 ust. 1a ustawy o IPN

Bieg terminu przedawnienia zbrodni komunistycznych rozpoczyna się od 1 sierpnia 1990 r. Karalność tych zbrodni ustaje po 40 latach, gdy czyn stanowi zbrodnię zabójstwa, oraz po 30 latach, gdy czyn stanowi inną zbrodnię komunistyczną (art. 4 ust. 1a ustawy o IPN).

Niektóre zbrodnie komunistyczne mogą być jednocześnie w rozumieniu prawa międzynarodowego zbrodniami przeciwko ludzkości, a nawet zbrodniami wojennymi. Wówczas nie ulegają one przedawnieniu (m.in. art. 4 ust. 1 ustawy o IPN).

Zbrodniami przeciwko ludzkości są w szczególności zbrodnie ludobójstwa w rozumieniu Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa, przyjętej 9 grudnia 1948 r. (Dz.U. 1952, nr 2, poz. 9 i 10; Dz.U. 1952, nr 31, poz. 213; Dz.U. 1998,

Dz.U. 1952, nr 2, poz. 9 i 10
Dz.U. 1952, nr 31, poz. 213
Dz.U. 1998, nr 33, poz. 177

nr 33, poz. 177), a także inne poważne prześladowania z powodu przynależności do określonej grupy narodowościowej, politycznej, społecznej, rasowej lub religijnej, jeżeli były popełnione przez funkcjonariuszy publicznych albo przez nich inspirowane lub tolerowane (m.in. art. 3 ustawy o IPN). Za zbrodnię przeciwko ludzkości zostało ostatnio uznane pozbawienie wolności działalności NSZZ „Solidarność” i innych organizacji antykomunistycznych polegające na internowaniu tych osób na podstawie dekretu z 13 grudnia 1981 r. o stanie wojennym; przestępstwa te były popełniane przez wojewódzkich komendantów Milicji Obywatelskiej.

art. 3 ustawy o IPN

Jakie uprawnienia przysługują osobom, na których szkodę popełniono zbrodnię komunistyczną?

Każdy, kto jest przeświadczony, że był ofiarą zbrodni komunistycznej, ma prawo do pisemnego zawiadomienia o tym prokuratora pionu śledczego IPN. Owo zawiadomienie może dotyczyć także czynów popełnionych na szkodę osoby najbliższej (jest nią małżonek, wstępny, zstępny, rodzeństwo, powinowaty w tej samej linii lub stopniu, osoba pozostająca w stosunku przysposobienia oraz jej małżonek, a także osoba pozostająca we wspólnym pożyciu) oraz innych osób, których sprawy są Państwu znane.

W przypadku popełnienia zbrodni na Państwa szkodę lub szkodę osoby najbliższej, która nie żyje, w prowadzonym postępowaniu karnym (w śledztwie oraz podczas sprawy sądowej) przysługują Państwu wszystkie prawa pokrzywdzonego.

Jako strona postępowania karnego mają Państwo w szczególności prawo do:

- przesłuchania w miejscu swojego pobytu, jeżeli choroba, kalectwo lub inna niedająca się pokonać przeszkoda uniemożliwia stawienie się na wezwanie (art. 177 par. 2 k.p.k.);
- składania wniosków o wykonanie czynności śledztwa (art. 315 par. 1 k.p.k.);
- żądania sporządzenia odpisu protokołu czynności, w której uczestniczyli Państwo lub mieli prawo uczestniczyć, a także dokumentu pochodzącego od Państwa albo sporządzonego z Państwa udziałem (art. 156 par. 2 oraz art. 157 par. 3 k.p.k.);

art. 177 par. 2 k.p.k.

art. 315 par. 1 k.p.k.

art. 156 par. 2,

art. 157 par. 3 k.p.k.

art. 156 par. 2 i 5 k.p.k.

art. 156 par. 1 i 5 oraz
art. 159 k.p.k.

art. 306 par. 1 k.p.k.

art. 302 par. 2 k.p.k.

art. 55 par. 1 i 2 k.p.k.

art. 53 oraz art. 54 k.p.k.

art. 167, art. 171 par. 2,
art. 367 par. 1 i 2, art. 444,
art. 446 k.p.k.

art. 62 k.p.k.

- odpłatnego wydania kserokopii dokumentów z akt prowadzonej sprawy, a także odpłatnego wydania uwierzytelnionych odpisów lub kserokopii całości lub części akt sprawy. W takim przypadku wymagana jest zgoda prowadzącego postępowanie przygotowawcze (art. 156 par. 2 i 5 k.p.k.);
- przeglądania – za zgodą prowadzącego postępowanie – akt sprawy i sporządzania z nich odpisów. W przypadku odmowy udostępnienia akt przysługuje prawo do złożenia zażalenia na taką decyzję (art. 156 par. 1 i 5 oraz art. 159 k.p.k.);
- złożenia zażalenia na postanowienie o odmowie wszczęcia śledztwa oraz na postanowienie o umorzeniu śledztwa. W związku z tym pokrzywdzonemu przysługuje także prawo przejrzenia akt (art. 306 par. 1 k.p.k.);
- złożenia zażalenia na czynności inne niż postanowienia i zarządzenia naruszające prawa poszkodowanego (art. 302 par. 2 k.p.k.);
- wniesienia do sądu aktu samoistnego oskarżenia o przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego w razie powtórnego wydania przez prokuratora postanowienia o odmowie wszczęcia lub o umorzeniu postępowania przygotowawczego. Termin do wniesienia aktu oskarżenia wynosi jeden miesiąc od doręczenia pokrzywdzonemu zawiadomienia o postanowieniu. Akt oskarżenia powinien być sporządzony i podpisany przez adwokata (art. 55 par. 1 i 2 k.p.k.);
- złożenia oświadczenia o zamiarze działania w charakterze oskarżyciela posiłkowego (do momentu rozpoczęcia przewodu sądowego). Warunkiem jest uprzednie wniesienie do sądu aktu oskarżenia przez oskarżyciela publicznego (art. 53 oraz art. 54 k.p.k.);
- składania wniosków dowodowych przed sądem, osobistego uczestniczenia w całej rozprawie, zadawania pytań osobom przesłuchiwanym, wypowiedzenia się w każdej kwestii podlegającej rozstrzygnięciu przez sąd oraz złożenia apelacji od wyroku. Jeżeli wyrok został wydany przez sąd okręgowy, apelacja musi być sporządzona i podpisana przez adwokata (art. 167, art. 171 par. 2, art. 367 par. 1 i 2, art. 444 oraz art. 446 k.p.k.);
- wytoczenia przeciwko oskarżonemu powództwa cywilnego w celu dochodzenia w postępowaniu karnym roszczeń majątkowych wynikających bezpośrednio z popełnienia przestępstwa. Powództwo można wnosić aż do momentu rozpoczęcia przewodu sądowego (art. 62 k.p.k.).

Uwaga! Na wniosek osoby pokrzywdzonej prokurator IPN może wytoczyć bądź popierać już wytoczone przeciw oskarżonemu powództwo cywilne w celu dochodzenia roszczeń majątkowych wynikających bezpośrednio z faktu popełnienia przestępstwa.

Jakie uprawnienia wynikające z ustawy o kombatantach przysługują osobom represjonowanym?

Przywileje wynikające z ustawy z 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego przysługują tym, którzy uzyskali od szefa Urzędu do spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych zaświadczenie o tym, że spełniają warunki określone w wymienionej ustawie. Wniosek osoby zainteresowanej o stwierdzenie przysługujących jej uprawnień powinien być udokumentowany, musi też zawierać rekomendację stowarzyszenia właściwego dla określonego rodzaju działalności kombatanckiej lub rodzaju represji.

Status represjonowanego uzyskują po pierwsze osoby, które przebywały w więzieniach lub innych miejscach odosobnienia na terytorium Polski – na podstawie skazania przez władze polskie w latach 1944–1956 lub bez wyroku – za działalność polityczną lub religijną związaną z walką o suwerenność i niepodległość.

Okoliczności te – przed wydaniem decyzji przez szefa Urzędu do spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych – muszą być urzędowo potwierdzone przez:

- prezesa Sądu Okręgowego, który potwierdza fakt skazania w latach 1944–1956 za działalność polityczną lub religijną związaną z walką o suwerenność i niepodległość,
- prezesa Instytutu Pamięci Narodowej, który potwierdza fakt osadzenia bez wyroku w latach 1944–1956 za dzia-

talność polityczną lub religijną związaną z walką o suwerenność i niepodległość.

Osoby, które uzyskały status represjonowanego, mają następujące uprawnienia:

- zwiększony o 10 dni urlop wypoczynkowy. Zwiększenie to nie przysługuje jednak osobom, których wymiar urlopu w roku przekracza 26 dni roboczych (art. 10 ustawy o kombatantach);
- zaliczenie – na podstawie złożonego przez pracownika wniosku – okresów represji wynikających z uwięzienia do okresów zatrudnienia, od których zależy przyznanie lub wysokość świadczeń przysługujących pracownikom od pracodawcy (art. 9 ustawy o kombatantach);
- przejście na emeryturę po osiągnięciu 55 lat w przypadku kobiet i 60 lat w przypadku mężczyzn, jeżeli został osiągnięty okres zatrudnienia wymagany do uzyskania emerytury (art. 14 ustawy o kombatantach);
- szczególna ochrona posiadanego zatrudnienia – rozwiązanie stosunku pracy w okresie dwóch lat przed osiągnięciem wieku uprawniającego do wcześniejszego przejścia na emeryturę (55 lat dla kobiet, 60 lat dla mężczyzn) może nastąpić po uprzednim uzyskaniu zgody starosty (art. 11 ust. 1 ustawy o kombatantach);
- uzyskanie świadczeń pieniężnych i innych uprawnień przewidzianych w ustawie z 29 maja 1974 r. o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin. Dodatkowym warunkiem ich otrzymania jest stwierdzenie niezdolności do pracy wskutek inwalidztwa związanego z uwięzieniem. Do świadczeń, o których mowa, należy m.in. renta inwalidzka, renta rodzinna, dodatki do rent, zasiłek pogrzebowy, świadczenia w naturze, jak świadczenie lecznicze i położnicze, protezowanie, przysposobienie zawodowe, pobyt w domu rencistów. Członkom rodzin pozostałym po zmarłych osobach pobierających rentę inwalidy wojennego przysługuje renta rodzinna, dodatki dla sierot zupełnych, dodatek pielęgnacyjny z tytułu zaliczenia do I grupy inwalidów lub ukończenia 75 lat życia. Osobom pobierającym rentę rodzinną przysługuje prawo do bezpłatnych świadczeń leczniczych, przedmiotów ortopedycznych, protez, środków pomocniczych, leków i środków opatrunkowych oraz do świadczeń położniczych w zakre-

art. 10 ustawy o kombatantach

art. 9 ustawy o kombatantach

art. 14 ustawy o kombatantach

art. 11 ust. 1 ustawy
o kombatantach

sie i na warunkach określonych w przepisach o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, a także pierwszeństwo w umieszczaniu dzieci w żłobkach, domach dziecka, przedszkolach. Dokumentem potwierdzającym prawo do tych uprawnień jest legitymacja osoby represjonowanej wystawiona przez organ rentowy (art. 12 ust. 2 pkt 1 i 2 ustawy o kombatantach);

- zaliczenie okresu przebywania w miejscach uwięzienia w wymiarze podwójnym do okresu, od którego zależy przyznanie emerytury lub renty – na warunkach określonych w ustawie o emeryturach i rentach (art. 13 ustawy o kombatantach);
- uzyskanie tzw. dodatku kombatanckiego w kwocie 206,76 zł miesięcznie – pod warunkiem pobierania emerytury lub renty albo uposażenia w stanie spoczynku bądź uposażenia rodzinnego (art. 15 ust. 1 ustawy o kombatantach);
- dodatek kompensacyjny w kwocie 31,01 zł miesięcznie (art. 20 ust. 2 pkt 2 ustawy o kombatantach), przysługujący także wdowom i wdowcom;
- uzyskanie prawa do emerytury po osiągnięciu 55 lat w przypadku kobiet i 60 lat w przypadku mężczyzn lub do renty inwalidzkiej, jeżeli dana osoba została uznana za niezdolną do pracy. Uprawnienia te przysługują na zasadzie wyjątku; są realizowane jedynie wtedy, gdy na podstawie powszechnie obowiązujących przepisów wnioskodawcy nie przysługuje prawo do emerytury lub renty i nie ma on niezbędnych środków do utrzymania. Uprawnienia te przysługują także członkowi rodziny pozostałemu po ww. osobie, jeżeli spełnia wskazane warunki (art. 16 ust. 1 pkt 1 i 2 ustawy o kombatantach);
- pierwszeństwo w korzystaniu ze środowiskowej opieki socjalnej w miejscu zamieszkania oraz w uzyskaniu miejsca w domu pomocy społecznej, szczególnie w domu przeznaczonym dla kombatantów (art. 18 ustawy o kombatantach);
- pomoc pieniężna dla osób znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej oraz w związku z zaistnieniem zdarzeń losowych. Pomoc pieniężna może być również przyznana na częściowe pokrycie kosztów zakupu wózka inwalidzkiego, sprzętu rehabilitacyjnego, przedmiotów ortopedycznych lub środków pomocniczych, na dostosowanie pomieszczeń mieszkalnych do rodzaju inwalidztwa oraz

art. 12 ust. 2 pkt 1 i 2 ustawy o kombatantach

art. 13 ustawy o kombatantach

art. 15 ust. 1 ustawy o kombatantach

art. 20 ust. 2 pkt 2 ustawy o kombatantach

art. 16 ust. 1 pkt 1 i 2 ustawy o kombatantach

art. 18 ustawy o kombatantach

art. 19 ust. 1 i 2 ustawy
o kombatantach

art. 20 ust. 1 oraz ust. 2 pkt 1
ustawy o kombatantach

art. 20 ust. 2–3 ustawy
o kombatantach

art. 20¹ ust. 1 ustawy
o kombatantach

art. 47c ustawy z 27 sierpnia
2004 r. o świadczeniach opieki
zdrowotnej finansowanych ze
środków publicznych

opłacenie pomocy pielęgnacyjnej (art. 19 ust. 1 i 2 ustawy o kombatantach);

- ulga taryfowa w wysokości 50 proc. na przejazdy środkami komunikacji miejskiej oraz ulga w wysokości 51 proc. na przejazdy w komunikacji krajowej środkami publicznego transportu zbiorowego (art. 20 ust. 1 oraz ust. 2 pkt 1 ustawy o kombatantach);
- ryczałt energetyczny w kwocie 165,71 zł miesięcznie za korzystanie z energii elektrycznej, gazowej lub ciepłej na cele domowe oraz dodatek kompensacyjny w wysokości 31,01 zł (art. 20 ust. 2–3 ustawy o kombatantach);
- wypłata świadczenia pieniężnego w wysokości dodatku kombatanckiego, czyli 206,76 zł miesięcznie, jeśli dana osoba uprawniona nie ma prawa do żadnych świadczeń rentowych i emerytalnych ani do uposażenia w stanie spoczynku lub uposażenia rentowego, nie osiąga dochodów z tytułu pracy, pozarolniczej działalności gospodarczej podlegającej ubezpieczeniu społecznemu, rolniczej działalności gospodarczej podlegającej obowiązkowemu ubezpieczeniu społecznemu lub rolniczej działalności gospodarczej podlegającej obowiązkowemu ubezpieczeniu rolników, a także pod warunkiem osiągnięcia wieku 55 lat w przypadku kobiet i 60 lat w przypadku mężczyzn (art. 20¹ ust. 1 ustawy o kombatantach).
- prawo do korzystania poza kolejnością ze świadczeń opieki zdrowotnej oraz usług farmaceutycznych udzielanych w aptekach (art. 47c ustawy z 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, Dz.U. 2008, nr 164, poz. 1027 z późn. zm.).

Jakie uprawnienia przysługują osobom wywiezionym do pracy przymusowej?

Osoby deportowane (wywiezione) do pracy przymusowej na okres co najmniej sześciu miesięcy, które wykonywały tę pracę w granicach państwa polskiego sprzed 1 września 1939 r., zostały wywiezione z tego terytorium do Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich i na tereny okupowane przez ZSRR w okresie od 17 września 1939 r. do 5 lutego 1946 r. bądź po tym okresie do końca 1948 r. zostały wywiezione do ZSRR z terytorium państwa polskiego w jego obecnych granicach, mają prawo do świadczeń pieniężnych. Prawo to wynika z art. 1 ust. 1 i 2 oraz art. 2 ust. 2 ustawy z 31 maja 1996 r. o świadczeniu pieniężnym przysługującym osobom deportowanym do pracy przymusowej oraz osadzonym w obozach pracy przez III Rzeszę i ZSRR.

Wysokość świadczenia szczegółowo określa art. 3 ust. 1 powyższej ustawy. Obecnie wynosi ono 10,36 zł za każdy pełny miesiąc trwania pracy, nie więcej jednak łącznie niż za 20 miesięcy (obecnie jest to maksymalnie kwota 206,76 zł). Świadczenie wypłacane jest co miesiąc.

Świadczenie jest przyznawane przez szefa Urzędu do spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych na podstawie wniosku osoby zainteresowanej oraz przedstawionych dokumentów potwierdzających rodzaj i okres represji.

Na wniosek osoby uprawnionej świadczenie wypłaca właściwy organ emerytalno-rentowy.

art. 1 ust. 1 i 2 oraz art. 2 ust. 2
ustawy z 31 maja 1996 r.

art. 3 ust. 1 ustawy z 31 maja
1996 r.

Jakie uprawnienia przysługują żołnierzom-górnikom?

Zgodnie z ustawą z 2 września 1994 r. o świadczeniu pieniężnym i uprawnieniach przysługujących żołnierzom zastępczej służby wojskowej przymusowo zatrudnianym w kopalniach węgla,

kamieniołomach, zakładach rad uranu i batalionach budowlanych (Dz.U. 2001, nr 60, poz. 622 z późn. zmianami) prawo do świadczeń mają:

- żołnierze zastępczej służby wojskowej, którzy w latach 1949–1959 byli przymusowo zatrudniani w kopalniach węgla i kamieniołomach,
- żołnierze zastępczej służby wojskowej, którzy w latach 1949–1959 byli przymusowo zatrudniani w zakładach pozyskiwania i wzbogacania rud uranowych,
- żołnierze z poboru w 1949 r., którzy byli wcieleni do ponadkontyngentowych brygad „Służby Polsce” i przymusowo zatrudnieni w kopalniach węgla i kamieniołomach,
- żołnierze przymusowo zatrudniani w latach 1949–1959 w batalionach budowlanych,
- wdowy po ww. żołnierzach pobierające emeryturę lub rentę.

Uprawnienia żołnierzy obejmują:

- uprawnienia osobisto-rzeczowe: a) wiek emerytalny ulega skróceniu o okres przymusowego zatrudnienia; b) osobom, które zostały uznane za niezdolne do pracy wskutek inwalidztwa pozostającego w związku z przymusowym zatrudnieniem, przysługują uprawnienia przewidziane w ustawie o inwalidach wojennych;
- świadczenie pieniężne w wysokości 10,36 zł miesięcznie przysługujące za każdy pełny miesiąc trwania pracy, nie więcej jednak łącznie niż za 20 miesięcy (obecnie jest to maksymalnie kwota 206,76 zł), a także ryczałt energetyczny – 165,71 zł miesięcznie. Ponadto żołnierzom przymusowo zatrudnionym w zakładach pozyskiwania i wzbogacania rud uranowych przysługuje jednorazowe odszkodowanie w wysokości: 22 200 zł – jeżeli poszkodowany ma orzeczone na stałe inwalidztwo I grupy, 15 850 zł – jeżeli poszkodowany ma orzeczone na stałe inwalidztwo II grupy, 95 10 zł – dla pozostałych poszkodowanych.

Świadczenia przyznawane są przez organy rentowe.

Wdowom po żołnierzach-górnikach przysługuje jedynie miesięczny ryczałt energetyczny.

Jakie uprawnienia przysługują uczestnikom wystąpień wolnościowych w Poznaniu w czerwcu 1956 r. oraz na Wybrzeżu w grudniu 1970 r. (Elbląg, Gdańsk, Gdynia, Szczecin)?

Czynny udział w zbrojnym wystąpieniu o wolność i suwerenność Polski w czerwcu 1956 r. w Poznaniu lub w grudniu 1970 r. na Wybrzeżu, który wskutek działania wojska lub milicji podczas tych wystąpień spowodował uszczerbek na zdrowiu oraz doznanie uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia na czas powyżej siedmiu dni, jest podstawą do uzyskania uprawnień opisanych w ustawie o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego.

Żeby wykazać faktyczne okoliczności będące podstawą do przyznania uprawnień, wnioskodawca powinien dołączyć dokumenty archiwalne lub wskazać środki dowodowe – czyli m.in. wniosek o przesłuchanie świadka, dokonanie oględzin określonych materiałów, wydanie opinii przez biegłego – pozwalające na pociągnięcie stosownych ustaleń. Dokumenty takie mogą znajdować się w zbiorze archiwalnym Instytutu Pamięi Narodowej. Każdy ma prawo wystąpić z wnioskiem do IPN o udostępnienie do wglądu dotyczących go dokumentów (art. 30 ust. 1 ustawy o IPN). Każdy, kto uzyskał prawo wglądu w dokumenty na swój wniosek, może otrzymać bezpłatnie ich uwierzytelnione kopie.

Osoby, które wzięły czynny udział w wydarzeniach w Poznaniu w czerwcu 1956 r. oraz na Wybrzeżu w grudniu 1970 r., mają następujące uprawnienia:

- zwiększony o 10 dni urlop wypoczynkowy. Zwiększenie to nie przysługuje jednak osobom, których wymiar urlopu w roku przekracza 26 dni roboczych (art. 10 ustawy o kombatantach);

art. 30 ust. 1 ustawy o IPN

art. 10 ustawy o kombatantach

art. 14 ustawy o kombatantach

art. 11 ust. 1 ustawy
o kombatantach

art. 15 ust. 1 ustawy
o kombatantach

art. 16 ust. 1 pkt 1 i 2 i ust.
2 ustawy o kombatantach

art. 18 ustawy o kombatantach

art. 19 ust. 1 ustawy
o kombatantach

art. 20 ust. 1 oraz ust. 2 pkt 1
ustawy o kombatantach

- przejście na emeryturę po osiągnięciu 55 lat w przypadku kobiet i 60 lat w przypadku mężczyzn, jeżeli został osiągnięty okres zatrudnienia wymagany do uzyskania emerytury (art. 14 ustawy o kombatantach);
- szczególna ochrona posiadanego zatrudnienia – rozwiązanie stosunku pracy w okresie dwóch lat przed osiągnięciem wieku uprawniającego do wcześniejszego przejścia na emeryturę (55 lat dla kobiet, 60 lat dla mężczyzn) może nastąpić po uprzednim uzyskaniu zgody starosty (art. 11 ust. 1 ustawy o kombatantach);
- uzyskanie tzw. dodatku kombatanckiego w kwocie 206,76 zł miesięcznie pod warunkiem pobierania emerytury lub renty, uposażenia w stanie spoczynku bądź uposażenia rodzinnego (art. 15 ust. 1 ustawy o kombatantach);
- otrzymanie emerytury po osiągnięciu 55 lat w przypadku kobiet i 60 lat w przypadku mężczyzn lub do renty inwalidzkiej, jeżeli dana osoba została zaliczona do jednej z grup inwalidów. Uprawnienie to przysługuje na zasadzie wyjątku; jest realizowane jedynie wtedy, gdy dana osoba nie ma prawa do emerytury lub renty i nie posiada niezbędnych środków do utrzymania. Uprawnienie przysługuje także członkowi rodziny pozostającemu po ww. osobie, jeżeli spełnia wskazane warunki (art. 16 ust. 1 pkt 1 i 2 i ust. 2 ustawy o kombatantach);
- pierwszeństwo w korzystaniu ze środowiskowej opieki socjalnej w miejscu zamieszkania, w uzyskaniu miejsca w domu pomocy społecznej, szczególnie w domu przeznaczonym dla kombatantów (art. 18 ustawy o kombatantach);
- pomoc pieniężna dla osób znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej oraz w związku z zaistnieniem zdarzeń losowych. Pomoc pieniężna może być również przyznana na częściowe pokrycie kosztów zakupu wózka inwalidzkiego, sprzętu rehabilitacyjnego, przedmiotów ortopedycznych lub środków pomocniczych, na dostosowanie pomieszczeń mieszkalnych do rodzaju inwalidztwa oraz opłacenie pomocy pielęgnacyjnej (art. 19 ust. 1 ustawy o kombatantach);
- ulga taryfowa w wysokości 50 proc. na przejazdy środkami komunikacji miejskiej oraz ulga w wysokości 51 proc. na przejazdy w komunikacji krajowej środkami publicznego transportu zbiorowego (art. 20 ust. 1 oraz ust. 2 pkt 1 ustawy o kombatantach);

- ryczałt energetyczny w kwocie 165,71 zł miesięcznie za korzystanie z energii elektrycznej, gazowej i ciepłej na cele domowe oraz dodatek kompensacyjny w wysokości 31,01 zł miesięcznie (art. 20 ust. 2–3 ustawy o kombatanach);
- świadczenie pieniężne w wysokości dodatku kombatanckiego, tj. 206,76 zł miesięcznie – przysługujące, jeśli dana osoba nie ma prawa do żadnych świadczeń rentowych i emerytalnych ani do uposażenia w stanie spoczynku lub uposażenia rentowego, nie osiąga dochodów z tytułu pracy, pozarolniczej działalności gospodarczej podlegającej ubezpieczeniu społecznemu, rolniczej działalności gospodarczej podlegającej obowiązkowemu ubezpieczeniu społecznemu lub rolniczej działalności gospodarczej podlegającej obowiązkowemu ubezpieczeniu rolników, a także osiągnęła wiek 55 lat w przypadku kobiet bądź 60 lat w przypadku mężczyzn (art. 20¹ ust. 1 ustawy o kombatanach).

art. 20 ust. 2–3 ustawy
o kombatanach

art. 20¹ ust. 1 ustawy o kombatanach

Jakie uprawnienia przysługują rodzinie osoby, która poniosła śmierć podczas wystąpień wolnościowych?

Jeżeli w związku z wystąpieniami wolnościowymi w czerwcu 1956 r. w Poznaniu, w październiku 1957 r. w Warszawie, w grudniu 1970 r. na Wybrzeżu (Elbląg, Gdańsk, Gdynia, Szczecin), w czerwcu 1976 r. w Radomiu, w okresie stanu wojennego od 13 grudnia 1981 r. do 22 lipca 1983 r. lub podczas tłumienia manifestacji lub strajków w latach 1983–1989 pokrzywdzony poniósł śmierć na skutek działań wojska, milicji i innych organów aparatu bezpieczeństwa, to wówczas jego małżonkowi, własnemu i przysposobionemu dziecku, rodzicom oraz osobom przysposabiającym przysługuje zadośćuczynienie w postaci jednorazowego świadczenia pieniężnego w wysokości 50 tys. zł, które jest przyznawane na wniosek uprawnionego (art. 1 ust. 1, art. 2 pkt 1–3 i art. 3 ust. 1 ustawy o zadośćuczynieniu).

art. 1 ust. 1, art. 2 pkt 1–3 i art. 3
ust. 1 ustawy o zadośćuczynieniu

Wniosek powinien być wniesiony w nieprzekraczalnym terminie 10 lat, licząc od 15 lipca 2009 r., czyli do 14 lipca 2019 r., do szefa Urzędu do spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych.

W przypadku śmierci osoby uprawnionej do wniesienia wniosku prawo to należy do jej spadkobierców.

Świadczenia wypłacane są przez Urząd do spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych.

Kwota świadczenia pieniężnego (50 tys. zł) jest wolna od podatku dochodowego od osób fizycznych.

Czy można unieważnić niesprawiedliwy wyrok?

Każda osoba represjonowana w okresie od 1 stycznia 1944 r. do 31 grudnia 1989 r. na skutek orzeczenia wydanego przez organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości lub organy pozasądowe (zarówno Polski, jak i ZSRR) ma prawo do złożenia wniosku o unieważnienie takiego wyroku. Warunkiem jest, aby zarzucony lub przypisany jej czyn był związany z działalnością na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego albo orzeczenie zostało wydane z powodu takiej działalności, oporu przeciwko kolektywizacji wsi bądź przeciw obowiązkowym dostawom. Unieważnić można wyrok wydany zarówno przez sąd, jak i kolegium do spraw wykroczeń.

Co należy rozumieć pod pojęciem działalności na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego?

Działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego w rozumieniu ustawy z 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń – to wszelkie świadome i celowe działania osób wojskowych i cywilnych podejmowane w okresie od 1 stycznia 1944 r. do 31 grudnia 1989 r. z zamiarem czynnego przeciwstawiania się wprowadzeniu totalitarnej władzy reżimu komunistycznego w Polsce, mające na celu odzyskanie przez Polskę niezawisłości i suwerenności terytorialnej oraz ustrojowej.

Wniosek o uznanie orzeczenia za nieważne należy kierować do Sądu Okręgowego albo Wojskowego Sądu Okręgowego. W przypadku śmierci osoby represjonowanej, nieobecności w kraju lub choroby psychicznej prawo do wniesienia wniosku przysługuje krewnemu w linii prostej, przysposabiającemu lub przysposobionemu, rodzeństwu lub małżonkowi, a także organizacji zrzeszającej osoby represjonowane za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego.

Prawo do złożenia takiego wniosku przysługuje m.in. prokuratorowi IPN, który może wystąpić z nim do właściwego sądu w imieniu osoby pokrzywdzonej. Jeśli chcieliby Państwo osobiście skierować wniosek do sądu, prokurator IPN może udzielić wskazówek co do sposobu jego sformułowania oraz udostępnić stosowne wzory pism.

Uwaga! Użytecznym źródłem informacji o represjach podczas stanu wojennego jest portal internetowy www.13grudnia81.pl. prowadzony przez Instytut Pamięci Narodowej. Znajduje się tu elektroniczny inwentarz archiwalny akt spraw karnych z okresu stanu wojennego, zawierający dane osób podejrzanych i oskarżonych. Na portalu można też znaleźć alfabetyczny wykaz osób internowanych w okresie stanu wojennego oraz wykaz osób wytypowanych do zasadniczej służby wojskowej lub ćwiczeń wojskowych w 1982 r. (nazywano to inteligentną formą internowania).

Jakie są skutki stwierdzenia nieważności orzeczenia lub decyzji o internowaniu? Jakie uprawnienia wynikają z tego tytułu?

Osoby, które uzyskały unieważnienie wyroku, mają prawo do zwrotu mienia, gdy orzeczono jego przepadek lub konfiskatę na rzecz Skarbu Państwa, oraz przedmiotów zatrzymanych w toku postępowania (z wyjątkiem przedmiotów, których posiadanie jest zakazane lub wymaga zezwolenia), jeżeli znajdują się one w posiadaniu państwowej jednostki organizacyjnej, a w razie niemożności zwrotu – do otrzymania ich równowartości.

Ponadto takim osobom przysługuje prawo do wystąpienia z powództwem cywilnym o odszkodowanie i zadośćuczynienie. Można się też domagać od Skarbu Państwa pokrycia w całości lub w części kosztów symbolicznego upamiętnienia osoby niesłusznie represjonowanej, jeżeli jej śmierć była skutkiem wykonania orzeczenia uznanego za nieważne.

Takie samo prawo do żądania odszkodowania i zadośćuczynienia przysługuje za szkodę i krzywdę wynikłą z wykonania decyzji o internowaniu w związku z wprowadzeniem 13 grudnia 1981 r. w Polsce stanu wojennego (art. 8 ust. 1 w zw. z ust. 2c ustawy unieważnieniowej). W razie śmierci poszkodowanego uprawnienie to przechodzi na małżonka, dzieci i rodziców. Przepisy zasadnie przyjmują, że każde internowanie było aktem bezprawia; tym samym – w przeciwieństwie do orzeczeń sądowych – nie jest wymagane stwierdzenie nieważności decyzji o internowaniu. Z dniem 18 listopada 2007 r. decyzje o internowaniu wydane w związku z wprowadzeniem 13 grudnia 1981 r. w Polsce stanu wojennego stały się nieważne z mocy prawa.

art. 8 ust. 1 w zw. z ust. 2c
ustawy unieważnieniowej

Uwaga! Wyrokiem z 1 marca 2011 r. (sygn. akt P 21/09) Trybunał Konstytucyjny uznał za niezgodny z ustawą zasadniczą przepis art. 8 ust. 1a ustawy unieważnieniowej ograniczający wysokość zadośćuczynienia i odszkodowania do kwoty 25 tys. zł. Oznacza to, że istnieje

możliwość wznowienia postępowania w sprawach, które już zostały rozstrzygnięte. Dotyczy to dwóch rodzajów spraw: tych, w których żądania rozpatrzonych wniosków przekraczały przewidziane w ustawie 25 tys. zł, oraz przypadków, kiedy sąd nie przyznał zadośćuczynienia lub odszkodowania ze względu na ich wcześniejsze uzyskanie na podstawie innego tytułu prawnego.

Takie samo uprawnienie wynikające z ustawy unieważnieniowej mają także następujące kategorie osób:

- osoby represjonowane przez radzieckie organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości lub organy pozasądowe działające na obecnym terytorium Polski od 1 lipca 1944 r. do 31 grudnia 1956 r. oraz na terytorium II RP od 1 lipca 1944 r. do 31 grudnia 1956 r. – za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego lub z powodu takiej działalności. Uprawnienia te należą się osobie represjonowanej mieszkającej obecnie lub w chwili śmierci w Polsce. W razie śmierci pokrzywdzonego uprawnienie to przechodzi na małżonka, dzieci i rodziców;
- osoby zatrzymane lub tymczasowo aresztowane na skutek działań podejmowanych od 1 stycznia 1944 r. do 31 grudnia 1989 r. przez organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości lub organy pozasądowe (zarówno Polski, jak i ZSRR), jeżeli czyn im zarzucony lub przypisany był związany z działalnością na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego albo działania podejmowano z powodu takiej działalności, za opór przeciwko kolektywizacji wsi oraz przeciwko obowiązkowym dostawom;
- osoby zatrzymane lub tymczasowo aresztowane przez radzieckie organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości lub organy pozasądowe działające na obecnym terytorium Polski od 1 lipca 1944 r. do 31 grudnia 1956 r. oraz na terytorium II RP od 1 lipca 1944 r. do 31 grudnia 1956 r. – za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego lub z powodu takiej działalności, które zostały uniewinnione lub postępowanie przeciwko nim umorzono z powodu stwierdzenia, że czynu nie popełniono, brak jest

danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie jego popełnienia lub czyn nie zawiera znamion czynu zabronionego albo ustawa stanowi, że sprawca nie popełnia przestępstwa;

- osoby pozbawione wolności bez przeprowadzenia zakończonym orzeczeniem postępowania na skutek działań podejmowanych w okresie od 1 stycznia 1944 r. do 31 grudnia 1989 r. przez organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości lub organy pozasądowe (zarówno Polski, jak i ZSRR), jeżeli ich czyn był związany z działalnością na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego albo działania podejmowano z powodu takiej działalności, za opór przeciwko kolektywizacji wsi oraz przeciwko obowiązkowym dostawom;
- osoby pozbawione wolności bez przeprowadzenia zakończonym postępowania przez radzieckie organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości lub organy pozasądowe działające na obecnym terytorium Polski w okresie od 1 lipca 1944 r. do 31 grudnia 1956 r. oraz na terytorium II RP w okresie od dnia 1 lipca 1944 r. do 31 grudnia 1956 r. – za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego lub z powodu takiej działalności.

Uwaga! Powództwo o odszkodowanie i zadośćuczynienie na rzecz pokrzywdzonego może być wytoczone przez prokuratora pionu śledczego IPN.

Czy nadal obowiązują wyroki i decyzje wydane na podstawie dekretu o stanie wojennym?

Trybunał Konstytucyjny wyrokiem z 16 marca 2011 r. (sygn. akt 35/08) uznał za niezgodny z Konstytucją oraz Międzynarodowym paktem praw obywatelskich i politycznych dekret z 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym (Dz.U. nr 29, poz. 154) oraz dekret

z 12 grudnia 1981 r. o postępowaniach szczególnych w sprawach o przestępstwa i wykroczenia w czasie obowiązywania stanu wojennego (Dz.U. nr 29, poz. 156).

Jakie są skutki tego orzeczenia? Nie obowiązuje w tym przypadku zasada automatyzmu, która eliminowałaby z obrotu prawnego wszelkie rozstrzygnięcia wydane na podstawie tego „złego prawa” (poza decyzjami o internowaniu, które z mocy prawa stały się nieważne z dniem 18 listopada 2007 r.). W myśl art. 190 ust. 4 Konstytucji, jeśli na podstawie niekonstytucyjnych przepisów zostało wydane prawomocne orzeczenie (sądowe, cywilne lub karne), ostateczna decyzja administracyjna lub rozstrzygnięcie w innych sprawach, stanowi to podstawę do wznowienia postępowania, uchylenia decyzji lub innego rozstrzygnięcia na zasadach i w trybie określonym w przepisach dla danego rodzaju postępowania. Oznacza to więc, że istnieje podstawa do wznowienia każdej odrębnej sprawy, w której zastosowano przepisy dekretów z 12 grudnia 1981 r., i wydania nowego merytorycznego rozstrzygnięcia, opartego na właściwych – zgodnych z Konstytucją – regulacjach prawnych.

art. 190 ust. 4 Konstytucji

Jakie uprawnienia przysługują osobom represjonowanym przy ustalaniu ich prawa do świadczeń społecznych?

Przy ustalaniu prawa do emerytury lub renty – w podwójnym wymiarze – uwzględnia się następujące okresy:

- działalności kombatanckiej oraz działalności z nią równorzędnej, a także okresy zaliczane do okresów tej działalności oraz okresy podlegania represjom wojennym i powojennym (art. 5 ust. 3 pkt 1 ustawy emerytalnej),
- pracy przymusowej wykonywanej w następujących warunkach: na rzecz hitlerowskich Niemiec w okresie II wojny światowej; na obszarze ZSRR w okresie od 17 września 1939 r. do 31 grudnia 1956 r.; na rozkaz władz alianckich do 31 grudnia 1945 r.; w kopalniach węgla, kamieniołomach, zakładach pozyskiwania i wzbogacania rud uranu oraz batalionach

art. 5 ust. 3 pkt 1 ustawy emerytalnej

art. 5 ust. 3 pkt 2 w zw. z art. 6 ust.
2 pkt 2 ustawy emerytalnej

budowlanych podczas odbywania służby wojskowej w Wojsku Polskim (art. 5 ust. 3 pkt 2 w zw. z art. 6 ust. 2 pkt 2 ustawy emerytalnej).

art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy
emerytalnej

art. 6 ust. 1 pkt 8 ustawy
emerytalnej

art. 6 ust. 1 pkt 10 ustawy
emerytalnej

art. 6 ust. 2 pkt 2 ustawy
emerytalnej

art. 6 ust. 2 pkt 8 ustawy
emerytalnej

art. 6 ust. 2 pkt 6a ustawy
emerytalnej

Okresami składkowymi są następujące okresy:

- działalności kombatanckiej lub działalności z nią równorzędnej, a także okresy zaliczane do okresów tej działalności oraz okresy podlegania represjom wojennym i powojennym, określone w przepisach o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy emerytalnej),
- osadzenia w więzieniach lub innych miejscach odosobnienia na terytorium Polski na mocy skazania albo bez wyroku po 31 grudnia 1956 r. za działalność polityczną (art. 6 ust. 1 pkt 8 ustawy emerytalnej),
- świadczenia pracy po 1956 r. na rzecz organizacji politycznych i związków zawodowych nielegalnych w rozumieniu przepisów obowiązujących do kwietnia 1989 r. (art. 6 ust. 1 pkt 10 ustawy emerytalnej),
- pracy przymusowej wykonywanej w następujących warunkach: na rzecz hitlerowskich Niemiec w okresie II wojny światowej; na obszarze ZSRR w okresie od 17 września 1939 r. do 31 grudnia 1956 r.; na rozkaz władz alianckich do 31 grudnia 1945 r.; w kopalniach węgla, kamieniołomach, zakładach pozyskiwania i wzbogacania rud uranu oraz batalionach budowlanych podczas odbywania służby wojskowej w Wojsku Polskim (art. 6 ust. 2 pkt 2 ustawy emerytalnej),
- internowania na podstawie art. 42 dekretu z 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym (art. 6 ust. 2 pkt 8 ustawy emerytalnej),
- niewykonywania pracy przed 4 czerwca 1989 r. na skutek represji politycznych (art. 6 ust. 2 pkt 6a ustawy emerytalnej).

Po bezpośrednią pomoc i informacje o zakresie Państwa uprawnień prosimy zgłaszać się w każdy wtorek w godz. 12–16 do następujących prokuratorów Oddziałowych Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu lub delegatur:

Oddział w Białymstoku

ul. Warsztatowa 1A, 15-637 Białystok
naczelnik prokurator Janusz Romańczuk
tel. 85 664 57 90, fax 85 664 57 99

Delegatura w Bydgoszczy

ul. Grudziądzka 9-15, 85-130 Bydgoszcz
prokurator Mieczysław Góra
tel. 52 325 95 07

Oddział w Gdańsku

ul. Witomińska 19, 81-311 Gdynia
naczelnik prokurator Maciej Schulz
sekretariat: tel. 58 660 67 30, 58 660 67 32, fax 58 660 67 31
naczelnik: tel. 58 660 67 45

Delegatura w Gorzowie Wielkopolskim

ul. Chopina 52, 66-400 Gorzów Wlkp.
prokurator Janusz Jagiełłowicz
tel. 95 735 81 91

Oddział w Katowicach

ul. Józefowska 102, 40-145 Katowice
naczelnik prokurator Ewa Koj
tel. 32 207 02 00, fax 32 207 02 80

Delegatura w Kielcach

al. Na Stadion 1, 25-127 Kielce
prokurator Michał Kiełek
tel. 41 340 50 68, 666 010 616

Delegatura w Koszalinie

ul. Andersa 34, 75-950 Koszalin
prokurator Krzysztof Bukowski
tel. 94 342 85 02

Oddział w Krakowie

ul. Reformacka 3, 31-012 Kraków
naczelnik prokurator Waldemar Szwiec
tel. 12 429 62 35, fax 12 429 62 35 wew. 115

Oddział w Lublinie

ul. Wieniawska 15, 20-071 Lublin
naczelnik prokurator Jacek Nowakowski
tel. 81 534 59 11, fax 81 532 16 43 wew. 38

Oddział w Łodzi

ul. Piotrkowska 149, 90-440 Łódź
naczelnik prokurator Anna Gałkiewicz
tel. 42 637 70 79, fax 42 637 78 47 wew. 32, fax 42 637 70 79 wew. 32

Delegatura w Olsztynie

ul. Partyzantów 87, 10-273 Olsztyn
prokurator Andrzej Dziuba
tel. 89 521 48 12

Delegatura w Opolu

ul. Oleska 31, 45-052 Opole
prokurator Aneta Piechota
tel. 77 406 83 23

Oddział w Poznaniu

ul. Rolna 45a, 61-487 Poznań
naczelnik prokurator Józef Krenz
jozef.krenz@ipn.gov.pl
sekretariat: tel. 61 835 69 06, fax 61 835 69 07
naczelnik: tel. 61 835 69 05

Oddział w Rzeszowie

ul. Słowackiego 18, 35-060 Rzeszów
naczelnik prokurator Grzegorz Malisiewicz
sekretariat: tel. 17 867 30 01, fax 17 867 30 02

Delegatura w Radomiu

ul. Żeromskiego 53, 26-600 Radom
prokurator Andrzej Martyniuk
tel. 48 368 24 08

Oddział w Szczecinie

ul. Piotra Skargi 14, 71-422 Szczecin
naczelnik prokurator Dariusz Wituszko
sekretariat: tel. 91 312 94 03 (06), fax 91 312 94 05

Oddział w Warszawie

plac Krasińskich 2/4/6, 00-207 Warszawa
naczelnik prokurator Marcin Gołębiewicz
sekretariat: tel. 22 530 86 26, 22 530 86 49, fax 22 530 90 84

Oddział we Wrocławiu

ul. Paprotna 14, 51-117 Wrocław
naczelnik prokurator Dorota Cebrał
sekretariat: tel. 71 335 86 80 (82), fax 71 335 86 89

Koordynator akcji „Masz Prawo”:

Bogusław Czerwiński – prokurator Głównej Komisji Ścigania
Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
plac Krasińskich 2/4/6, 00-207 Warszawa
sekretariat: tel. 22 530 86 56, fax 22 530 91 13
boguslaw.czerwinski@ipn.gov.pl

aipe

Instytut Pamięci Narodowej
Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
ul. Wołoska 7, 02-675 Warszawa
tel. 22 581 85 22
fax 22 581 85 24
e-mail sekretariat.ipn@ipn.gov.pl

Naczelna Rada Adwokacka
ul. Świętojerska 16,
00-202 Warszawa
tel. 22 505 25 01
fax 22 505 25 08
e-mail nra@nra.pl